

Л.Н. Добровольська,

завідувач відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

В.М. Кириленко,

методист відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

ПРО НАВЧАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ТРЕНЕРІВ THE LEGO FOUNDATION

Окупанти визначили своїми ворогами культуру, освіту та людяність. І не шкодують для них ні ракет, ні бомб. Україна, яка прагне бути конкурентоспроможною в сучасному світі, має визначити освіту та науку своїми стратегічними сферами.

Володимир Зеленський, Президент України

У таких реаліях сьогодення освітня галузь зазнала значних змін. Війна негативно вплинула на організацію освітнього процесу. Це зумовило потребу в гнучкій трансформації діяльності освітньої сфери. Передусім постала необхідність забезпечення учасників освітнього процесу і збереження життя.

Реалії поставили перед педагогами завдання – постійно реагувати на вимоги часу, поглиблювати і вдосконалювати свої професійні компетенції, долати освітні втрати. Дистанційна освіта, яка стала основою під час карантину, як в Україні так і в усьому світі, привела до розвитку нових її форм, нових підходів до навчання під час нинішньої ситуації у країні.

Організація якісного освітнього процесу, визначення та подолання освітніх втрат, формування і розвиток компетентностей молодших школярів – це основні напрямки діяльності учителів початкової школи. Зокрема, учителі початкових класів Черкаської області зосередили свою увагу на:

- створенні безпечних комфортних умов для здійснення освітнього процесу, використовуючи очне чи змішане навчання. Застосування відповідних ігор під час перебування дітей в укритті. Для цього використовуються ігрові активності, розроблені організацією «RIGHT TO PLAY», яка допомагає дітям у найскладніших і найнебезпечніших місцях на Землі отримувати освіту, розвиватися та зцілювати душі, травмовані війною;

- турботливому ставленні до дітей, адже кожна дитина має відчувати себе захищеною. Психосоціальна підтримка розвитку і навчання учнів/учениць в умовах надзвичайних ситуацій є одним із провідних завдань діяльності педагогічних працівників. Використання рутин (щоденних практичних дій), дотримання режиму дня, розкладу уроків, правил класу, ігрових активностей тощо сприяє створенню позитивного соціально-інтерактивного середовища, у якому діти почувають себе безпечно і захищено.

- проведенні ранкових (денних) зустрічей перед початком уроків (10-15 хвилин), що забезпечує позитивну доброзичливу атмосферу, формує почуття приналежності до класної спільноти, розвиває у молодших школярів навчальні та соціальні навички,

поєднуючи емоційний, інтелектуальний та соціальний розвиток кожної дитини.

Враховуючи реалії сьогодення і те, що сьогодишнє суспільство потребує людей, які вміють творчо і креативно мислити, застосовувати набуті знання в складних, часто нестандартних ситуаціях, швидко розв'язувати проблеми, створювати нове, працювати в команді, для формування такої особистості треба використовувати в освітньому процесі школи діяльнісний підхід.

Впровадження діяльнісного підходу в освітній процес початкової школи, як «школи мислення», «школи питань», «школи творчості та креативності» є основою якісного оновлення освітнього простору для кожного учителя, учня та батьків. Тому актуальним наразі є підвищення кваліфікації учителів початкової школи з цього питання.

У зв'язку із цим **12-13 жовтня 2023 року тренерами the LEGO Foundation** здійснено навчання регіональних тренерів щодо реалізації програми підвищення кваліфікації учителів початкових класів «Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення». Захід пройшов у межах підтримки відновлення освіти України the LEGO Foundation і меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та the LEGO Foundation.

У творчому колі зустрілися представники Київської, Миколаївської та Черкаської областей – тренери, які будуть здійснювати навчання своїх колег – учителів початкових класів. Під час зустрічі учасники аналізували проблеми освіти в Україні, розглядали питання освітніх втрат та розривів, пропонували рішення для їх подолання.

Саме діяльнісний підхід в освітньому процесі є одним із ефективних інструментів подолання проблем і практичної реалізації викликів сьогодення. Робота в парах, групах, командах, цікаві завдання, які задовольняють пізнавальні інтереси учнів, спонукають до самостійного пошуку, спостереження, дослідження, надають можливість пробувати знову і знову, експериментувати, продукувати та реалізовувати свої ідеї, пропонувати власні рішення, – це ті ключові інгредієнти діяльнісного

підходу, які вже довели свою ефективність, і це той підхід до навчання, якого потребує освіта України сьогодні

Програма підвищення кваліфікації **«Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення»** розроблена на основі принципів системного, особистісного, компетентісного, андрагогічного й середовищного підходів, а також діяльнісного підходу (the LEGO Foundation) та, відповідно до Меморандуме про взаєморозуміння між Міністерством освіти і науки України та the LEGO Foundation, підписаного 13.10.2023, має на меті максимально охопити навчанням учителів 1–4 класів закладів державної та комунальної форм власності протягом жовтня 2023 року – квітня 2024 року. Метою підготовки є забезпечення неперервного професійного розвитку вчителів початкових класів закладів загальної середньої освіти з реалізації діяльнісного підходу у початковій школі задля сталості імплементації реформи Нова українська школа в умовах воєнного та повоєнного часу.

Під час тренінгів будуть реалізовані такі завдання:

- забезпечення розвитку ціннісного ставлення педагогів до реалізації діяльнісного підходу у початковій школі в умовах воєнного та повоєнного часу;
- поглиблення й розширення знань учителів початкових класів з ефективних стратегій реалізації діяльнісного підходу у початковій школі в умовах воєнного та повоєнного часу;
- удосконалення вміння вчителів початкових класів упроваджувати в освітньому процесі діяльнісні методи навчання, зокрема спрямовані на підтримку психосоціального благополуччя дітей, подолання освітніх розривів і втрат;
- забезпечення розвитку загальних і професійних компетентностей учителів початкових класів;
- активізація розвитку значущих професійних якостей педагогів, зокрема, агентності, гнучкості мислення, психологічної стійкості, рефлексивності, мотивації до професійного самовдосконалення, самоменеджменту в умовах сьогодення.

Виклики суспільства сьогодення вимагають від сучасної освіти підвищення її якості, визначення та подолання освітніх втрат і розривів, забезпечення рівного доступу до якісної освіти усіх здобувачів незалежно від їхнього місцез перебування.

Діяльнісний підхід в освітньому процесі початкової школи – це ефективний інструмент, який допоможе справитися з усіма викликами. За визначенням у Вікіпедії «діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних знань на практиці, формування здібностей до самоосвіти і командної роботи, успішну інтеграцію в соціум і професійну самореалізацію. Ідея діяльнісного підходу пов'язана з діяльністю, як засобом становлення і розвитку суб'єктності. Тобто, у процесі і результаті використання форм, прийомів і методів освітнього процесу народжується не робот, навчений і запрограмований на чітке виконання певних видів дій і операцій, а особистість, яка обирає, оцінює, програмує і конструює різні види діяльності, що задовольняють потреби в саморозвитку й самореалізації».

На відміну від традиційного навчання, де здобувачі освіти є пасивними учасниками, яким дають готові знання, діяльнісний підхід до навчання пропонує учням діяти, бути активними. Під час діяльнісного навчання учні здобувають нові знання і вміння у цікавій формі, спостерігають, досліджують, порівнюють, експериментують, аналізують, трансформують, розмірковують, продукують варіанти вирішення проблеми, доводять власну точку зору, переконують, прогнозують тощо.

Саме діяльний підхід в освітньому процесі молодших школярів сприяє формуванню ключових

компетентностей (вільне володіння державною мовою, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, інноваційність, екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання протягом життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність та наскрізних умінь (читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами). Оскільки основою формування ключових компетентностей є досвід здобувачів освіти, їх потреби, які мотивують до навчання, знання та вміння, які формуються в різному освітньому середовищі (школі, родині), різноманітних соціальних ситуаціях та обумовлюють формування ставлення до них, то діяльнісне навчання допоможе вирішити поставлені у Державному стандарті початкової освіти завдання.

В основі діяльнісного навчання лежать відкриті запитання, які спонукають учнів до самостійного пошуку відповіді, розвивають критичне та системне мислення, проблемні завдання, які не передбачають однозначного готового шаблонного рішення.

Цінним також є можливість організувати навчання в парі, групі (команді), адже спільне вирішення завдань, пошук варіантів вирішення, та визначення найбільш оптимального робить навчання активним, дієвим, захопливим. Завдяки використанню діяльнісного підходу в освітньому процесі молодших школярів повноцінно забезпечується досягнення мети початкової освіти, зазначеної у Державному стандарті початкової освіти, а саме: «всесторонній розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості».

Діяльнісний підхід в освітньому процесі початкової школи забезпечує гармонійний розвиток дитини, оскільки пропонує активності, які відповідають таким характеристикам, як

- **активна**, оскільки учні не просто пасивно споглядають, слухають, а фізично і ментально діють;
- **радісна**, бо приносить дітям насолоду відкриття, радість спілкування, піднесення, захоплення, задоволення, занурення в ситуацію успіху;
- **мотивуюча**, так як спонукає досягати результату, пробуючи знову і знову, не боятися помилятися, діяти не за шаблоном, а шукати різноманітні шляхи вирішення завдання; змінювати, експериментувати;
- **соціальна**, оскільки дає можливість взаємодіяти, співпрацювати один з одним чи учителем, спільно знаходити рішення, аргументовано переконувати, підтримувати;
- **значуща**, тому що відповідає запитам учнів, збагачує їхній життєвий досвід.

Тренери the LEGO Foundation запропонували термін «педагог-дизайнер», оскільки учитель, розуміючи інтереси учнів свого класу, усвідомлюючи свою роль у побудові якісного освітнього процесу, що відповідає викликам сьогодення, зможе вибудовувати взаємодію з дітьми відповідно до їхніх потреб, талантів і здібностей з урахуванням освітнього контексту. Під час тренінгів учителі отримають новий погляд на можливості розвитку наскрізних умінь, агентності та креативності дитини в початковій школі в умовах оновленого освітнього ландшафту, методичні матеріали і ресурси діяльнісного підходу від the LEGO Foundation.

Одним із важливих ефективних інструментів діяльнісного підходу є проектна діяльність, оскільки сприяє розвитку ключових компетентностей, наскрізних умінь молодших школярів та їхнього творчого потенціалу.

Позитивними сторонами проєктного навчання є те, що учні:

- із задоволенням виконують запропоновані завдання;
- відчують почуття гордості за результати роботи;
- навчаються доказово мислити, продукувати ідеї;
- вчать співпрацювати у колективі, поважати думку товариша;
- знають як і де знаходити потрібну інформацію, аналізувати її, корисно працювати з електронними пристроями;
- вміють планувати свою роботу, формулювати мету і ставити завдання для її досягнення;
- створюють певний продукт, аналізують результати своєї праці.

Робота над проєктами у початковій школі сприяє розширенню знань дітей з різних освітніх галузей, розвитку критичного мислення, дослідницьких умінь (виявлення проблем, збір інформації), спостережливості, уміння висувати гіпотези, самостійно шукати оптимальні шляхи вирішення проблеми; забезпечує єдність інтелектуального, емоційного і морального розвитку учнів, їх природних здібностей і задатків.

Як результат – підвищення особистої впевненості у кожного учасника проєкту, формування і розвиток комунікативної компетентності учнів.

Важливим модулем, який буде опрацьовуватися під час тренінгів, є «Психосоціальна підтримка благополуччя дітей та педагогів: дієві інструменти і практики». Вплив надзвичайних умов життєдіяльності на розвиток і навчання дітей, взаємозв'язок діяльнісного навчання і благополуччя дитини, потенціал діяльнісного навчання у збереженні здоров'я дітей та дорослих, інструменти діяльнісного підходу для створення психологічно безпечного освітнього середовища – ці та інші питання сьогодні є наріжним каменем освіти в Україні і відповіді на ці виклики вчителі початкових класів будуть знаходити під час навчання.

Вважаємо, що тренінг «Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодення», розроблений тренерами the LEGO Foundation з метою підвищення кваліфікації учителів початкових класів закладів загальної середньої освіти та проведений регіональними тренерами, принесе практичні результати і збагатить професійну скарбничку педагогів новими цікавими ідеями, прийомами, методами.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гра по-новому, навчання по-іншому : метод, посіб. / Упорядник О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
2. Державний стандарт початкової освіти (ЗАТВЕРДЖЕНО постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
3. Дистанційне навчання: посібник з дистанційного навчання. The LEGO Foundation. URL: <https://drive.google.com/file/d/1oFDbqoXJoT80YxntOsGdEFf1ZPCQuhdu/view?usp=sharing>
4. Діяльнісний підхід. Вікіпедія. URL: <https://cutt.ly/ewQEAh0C>
5. Навчання через гру та діяльнісний підхід: огляд доказів. Біла книга. The LEGO Foundation, 2017. URL: <http://surl.li/btwkw>
6. Нейронаука та навчання через гру: огляд доказів. Біла книга. The LEGO Foundation, 2017. URL: https://inee.org/sites/default/files/resources/neuroscience-review_web_ukrainian_0.pdf
7. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
8. Паркер Р., Томсон Б.С. Діяльнісний підхід у школі. The LEGO Foundation. 2019. URL: https://drive.google.com/file/d/1Zc-gBNockXlmj0qdlZwl0S_QlI9bYrOe/view
9. Упровадження концепції Нової української початкової школи в Запорізькій області: перші кроки: колективна монографія / відп.ред. Т.Є.Гура; КЗ «ЗОІППО» ЗОР, КЗ «ДСШ І-ІІІ «Талант» ВРР ЗО. Запоріжжя: ФОП К.С.Советнікова, 2019. 260 с.
10. ШІСТЬ ЦЕГЛИНОК в освітньому просторі школи: метод, посіб. / Упор. О. Рома. The LEGO Foundation, 2018. 32 с.
11. IASC. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації, 2017. URL: https://inee.org/sites/default/files/resources/iasc_mhps_guidelines_ukrainian_0.pdf
12. LEGO Foundation. URL: <https://learningthroughplay.com/>

Т.В. Дога,

вчитель німецької мови Черкаської гімназії №9 ім. О.М.Луценка Черкаської міської ради Черкаської області

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ – НАЙКРАЩИЙ ШЛЯХ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій створює нові можливості в освіті й стає невід'ємною частиною життя молодого покоління, незважаючи на війну. На часі також необхідність переосмислення навчальних методик та освітніх цілей. Гармонійне поєднання традиційного навчання й використання передових технологій під час дистанційного освітнього процесу стає нагальною необхідністю.

Діджиталізація проникає всюди й змінює всі громадські та особисті сфери життя, у тому числі й процеси навчання та викладання. Така тенденція посилюється завдяки широкому використанню мобільних пристроїв та відповідних застосунків. Вони є важливим засобом не тільки спілкування та розваг, але також успішно можуть використовуватися з навчальною метою, тобто, активізувати пізнавальну